

2.8. Соціальні технології: можливості та перспективи використання

Авраменко А.А.

9zauiy4@gmail.com

здобувачка освіти

факультету іноземної філології та соціальних комунікацій,

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

Чернякова А.В.

alina_chernya@ukr.net

кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри психології, політології та соціокультурних технологій

Сумського державного університету

м. Суми, Україна

АРТ-ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ

Актуальність теми. Проблема застосування соціальних технологій у роботі з внутрішньо переміщеними особами є актуальною та своєчасною і потребує більш уважного ставлення як теоретиків, так і практиків у соціальній сфері в умовах воєнного часу. Оскільки такій соціально вразливій категорії населення як ВПО бракує особистісних, соціальних ресурсів протистояти стресам у складних життєвих обставинах, то важливим завданням соціальних працівників є формування соціальної та психологічної стійкості, зокрема стресостійкості засобами арт-технік із залученням до участі у різних інтеграційних проєктах на рівні громад, або на національному, регіональному рівнях в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблему використання креативного потенціалу арт-терапії в соціально-педагогічній роботі з дітьми біженців та внутрішньо переміщених осіб висвітлено у праці А. Солнишкіної [4]. Застосування методу арт-терапії у разі криз і психічних травм особистості

досліджено вченою К. Пасько [3]. І. Кобзева проаналізувала проблеми інтеграції внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади [2].

Метою дослідження є систематизація наукових знань про арт-технології соціальної роботи як засобу соціального відновлення у процесі інтеграції внутрішньо переміщених осіб в приймаючі територіальні громади.

Виклад основного матеріалу. Аналіз фахової літератури, довідникових джерел дав можливість висвітлити зміст поняття «технології соціальної роботи». Важливо додати, що в «Енциклопедії для фахівців соціальної сфери» за загальною редакцією професорки І. Зверєвої висвітлено поняття «технології соціальної роботи» [1]. Технології соціальної роботи – це алгоритми, процедури, форми, способи, методи та прийоми, які соціальні працівники використовують для вирішення різних проблем клієнтів.

На думку авторитетних вчених Р. Вайноли і Н. Заверико, сутність технологій соціальної роботи полягають в тому, що це способи взаємодії соціального працівника з клієнтом, що забезпечують його соціалізацію та інтеграцію в наявних або спеціально створених умовах [1, 513].

У контексті нашого дослідження аналіз праць вітчизняного вченого В.М. Шахрая дав можливість висвітлити сутність технологій соціальної роботи, які ефективно можуть бути застосовані у процесі інтеграційних заходів в сучасних умовах, зокрема це – технології соціальної терапії та арт-терапевтичні технології, які відносяться до конкретних технологій у роботі з людьми, які опинилися у складних життєвих обставинах [7].

Для формування й активізації групових процесів у вирішенні соціальних проблем велике значення мають конкретні технології. Науковець В.М. Шахрай до таких відносить арт-терапевтичні технології. Арт-терапевтичні технології відносяться до технологій, для яких характерний міждисциплінарний характер методів впливу з урахуванням як психологічного, так і соціального аспектів впливу на відновлення ресурсів особистості в кризовій ситуації. Вчений виокремлює наступні ефективні техніки соціального відновлення: використання вже існуючих творів мистецтва через їх аналіз і інтерпретацію клієнтами;

спонукання клієнтів до самостійної творчості; використання творів мистецтва і самостійна творчість клієнтів; творчість самого спеціаліста – ліплення, малювання тощо, спрямовані на взаємодію з клієнтом [7, 118].

Арт-технології розвитку особистості – це комплекс різноманітних форм творчого самовираження з використанням музикотерапії, танцювальної терапії, ігрової терапії, казкотерапії, тілесно-рухової терапії, що забезпечує підтримку, особистісне зростання та розвиток особистості [4; 6].

Для повноцінного аналізу арт-технологій соціальної роботи з інтеграції внутрішньо переміщених осіб варто звернути увагу на нормативно-правову базу соціального захисту окресленої вразливої категорії населення. По-перше, розкриємо зміст та сутність дефініції «інтеграція». Згідно з довідниковими джерелами термін у загальному сенсі означає об'єднання, взаємопроникнення, об'єднання розрізнених елементів та процес їх взаємного зближення й виникнення взаємозв'язків [1].

Соціальна інтеграція – прийняття індивіда іншими членами групи. Під соціальною інтеграцією розуміється залучення індивідів в суспільство як повноправних його членів, що беруть активну участь у всіх сферах життєдіяльності [8]. У ході наукової розвідки з'ясовано, що важливою ініціативою на державному рівні є «Стратегія державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках» [8].

Кабінет міністрів України згідно з наказом N 312-р затвердив стратегію, згідно з якою основним напрямом державної політики щодо внутрішнього переміщення була інтеграція внутрішньо переміщених осіб за новим місцем проживання, а також створення умов для розвитку потенціалу та посилення спроможності приймаючих територіальних громадах. Внутрішньо переміщені особи часто зазнають значних психологічних травм, пов'язаних із втратою дому, близьких людей та руйнуванням звичного життя, негативним наслідком чого є соціальна ізоляція, втрата життєвих орієнтирів.

Згідно зі стратегією на реалізацію цілі 4: «Сприяння інтеграції внутрішньо переміщених осіб шляхом створення умов для розвитку потенціалу, посилення спроможності приймаючих територіальних громад» розроблено план інтеграційних заходів з використанням різних технологій соціальної роботи, зокрема використання арт-технологій у роботі з родинами з числа ВПО, які допомагають відновити соціально-психологічні ресурси життєдіяльності та спряють інтеграції в нові територіальні громади [8]. З цією метою впроваджено «Центри надання соціальних послуг», «Центри соціальної інтеграції і підтримки психічного здоров'я» в Сумах, метою діяльності яких передбачено організацію соціокультурних заходів, створення груп самодопомоги та взаємодопомоги, проведення тренінгів з елементами інтегративної арт-терапії. Одна з ключових цілей інтегративної арт-терапії у роботі з сім'ями полягає в тому, щоб допомогти учасникам сім'ї поглянути на свої проблеми з різних сторін та навчитися спілкуватися один з одним більш ефективно. Загалом інтегративна арт-терапія в роботі з сім'ями може допомогти покращити комунікацію, вирішити конфлікти та зміцнити зв'язок між членами сім'ї шляхом інтеграції різних форм мистецтва до терапевтичного процесу [5]. Ця техніка може допомогти ВПО впоратися з посттравматичним стресовим розладом (ПТСР), тривожністю, депресією та іншими емоційними проблемами, які можуть відчувати після стресів, з якими стикалися в окупації чи в процесі евакуації з небезпечних територій.

Висновки. Таким чином, арт-технології є ефективною технологією у роботі з ВПО з урахуванням потенціалу, посилення спроможності приймаючих територіальних громад. З упевненістю можна стверджувати, що соціально-психологічна підтримка ВПО реалізується шляхом проведення інтеграційних заходів з використанням різних технологій соціальної роботи, а саме арт-технологій соціального відновлення, які допомагають відновити соціально-психологічні ресурси життєдіяльності ВПО в нових соціокультурних умовах.

Використана література:

1. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери / [Алексєєнко Т. Ф. та ін.] ; за заг. ред. І. Д. Зверєвої; М-во освіти і науки, молоді та спорту України, Ін-т

- проблем виховання НАПН України [та ін.]. – Київ; Сімферополь: Універсум, 2012. – 535 с.
2. Кобзева І. М. Інтеграція внутрішньо переміщених осіб у приймаючі громади: виклики та реалії сьогодення. Українське суспільство в умовах війни: виклики сьогодення та перспективи миротворення: матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Полтава, 15 червня 2018 р. – Полтава: ДонДУУ, 2018. – 331 с.
3. Пасько К. М. Застосування методу арт-терапії у разі криз і психічних травм особистості // Слобожанський науковий вісник. Серія Психологія. – 2023. Випуск 1. – С. 39-43.
4. Солнишкіна А. А. Використання креативного потенціалу арт-терапії в соціально-педагогічній роботі з дітьми біженців та внутрішньо переміщених осіб // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. 2022. Випуск 88. – С. 186-190.
5. Соціальне самопочуття внутрішньо переміщених осіб в Україні: соціологічний дискурс : монографія / Н. В. Коваліско, С. М. Бубняк. – Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2022. – 294 с.
6. Сучасні арт-терапевтичні технології [Електронний ресурс] : електрон. метод. рекомендації до практич. занять з курсу «Сучасні арт-терапевтичні технології» для студ. першого (бакалавр.) рівня вищої освіти / уклад. Н. В. Артюхіна. – Одеса: Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова, 2023. – 40 с.
7. Шахрай В.М. Технології соціальної роботи. Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 464 с.
8. Про схвалення Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2023–2025 роках [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ips.ligazakon.net/document/KR230312?an=1>